

Vestmannen.

Nr. 3

Bergen 20. mars

6. årgang

Eg er vonbroten —

Av Arthur Berg

Kjære Vestmannen!

Eg er vonbroten over i-målsfolkets snakke-vern for i-målet i Bibelen. For vil me berge det, skal det meir til enn snakk. Det vil handling til, handling som svarar til ordi. Snakka kan me gjera gratis og for inkje. Men handlin- gar vil kosta oss både tid og pengar. Men tek me ikkje på oss dei kostnade- ne, vil motmennene våre snakka min- dre og handla meir. Medan me snak- kar, bryt dei med slegger og spett ned den borgi som me yter munn-vern til.

Fleire ihuga i-måls-folk har vedteke velskrivne resolusjonar som bed Norsk Bibel A/S om å gjeva ut nynorsk-Bibelen på i-mål. Men kva hjelper det med myndige vedtak av dette slaget? Det hjelper ingen ting. Det gjev berre eit slags alibi til dei som har «resolvert.» Men for den borgi dei vil verja, gjer det korkje frå eller til. For ho er i hendene på eit forlagsstyre av bokmålsfolk. Og dette styret er gått i spann med gjæve i-måls-folk som snakkar «vårt språk», men som er vi- ljuge til, og som set krefter inn for, å kastrera i-måls-genene i norrønt mål.

Men har ikkje i-måls-folk gjort meir enn berre å snakka? Jau, for sume av dei har ogso plikta seg til å «sementera» Indrebø-Bibelen. Men kva tyder det? Trur dei at dei vil få Bibelselskapet til å nyprenta Indrebø-Bibelen?

Eg kan vanskeleg tenkja meg at Bi- belselskapet heretter vil prenta to utgåver av nynorsk-Bibelen, ein på a-mål og ein på i-mål.

Dersom ein vil noko med denne se- menten, lyt ein difor sjølv ta kost- naden med fotografiske nyutgåver av Indrebø-Bibelen.

Eg er sjølv sagt ikkje dummare enn at eg skynar at denne munnsvær-ide- ologien botnar i at mange i-måls-folk er samde med bokmålsfolket i styret for Norsk Bibel i ein ting: Dei vil ikkje ha ein nynorsk Bibel på «Arthur Bergs nynorsk». Det er tale om ein Aasen- fundamentalisme som vil ha alt eller

ingenting. Og når det syner seg at dei ikkje kan få alt, vel dei altso ingenting. Men dei kallar det for sement.

Indrebø-Bibelen er visseleg eit filologisk og stilistisk storverk. Men fullkomne er han sjølv sagt ikkje. Me har med eit «frumvarp» å gjera. Og sumt at det ville nok mange av Aasen-funda- mentalistane i dag skriva annleis. Det gjeld ikkje minst det tunge innslaget av dansk idiom i denne norske omsetjini- gi. Serleg på to felt slår dansken klårt igjenom. Norsk (og svensk) har dobbel artikulasjon etter «adjektivenes bundne artikkelen, men dansken stryk den bundne artikkelen av substantivet. Dette idiomet slår sers ofte igjenom i alt det som norsk bibeltradisjon heiter, og heller ikkje Indrebøbibelen er fri. I Obadja v.20 står det til dømes tale om «... dei burtførde av av denne fylking». Det kling u-norsk. Og eg tykkjer ikkje det er grunn til å sementera det.

Noko liknande gjeld ordfylgja ved egedomspronomen. Engelskmannen grip «his hat» og dansken tek «sin hatt», men nordmannen triv «hatten sin». Det er ikkje sjeldan at Indrebø- bibelen syndar mot norsk idiom på dette feltet. Men på begge desse felti har talemålet halde utruleg godt på norsk idiom. Det fell ingen edru nord- mann inn å snakka om «det raude hus». Men ettersom den norske bibel- tradisjonen har melta so mykje dansk idiom, er det visst sume som trur at det danske idiomet er meire bibelsk og meire heilag enn det norske. Men det

kan knapt vera noko å vinna på å se- mentera dette idiomatiske idiom-brig- det med foto-linse.

Difor vore det vel betre å setja i gang med ei nyomsetjing til stilrent i-mål. Men det ville kosta mykje både av tid og pengar og verkar heller umogeleg. På den andre sida: Dersom Norsk Bi- bel no kjem ut på a-mål, vil den siste publikasjonen med «offisiell» status og med stor dagleg bruksverdi vera tapt for norrønt mål. Då vil me kan- henda ha lært at ikkje ein gong språket kan me ta vare på berre med snakk. Om me snakkar aldri so stilrent, er det til lite gagn dersom me ikkje let oss forplikta av ordi våre til handling som sanner og strekar under ordi.

Difor bed eg alle dykk som er betre nynorsk-folk enn eg er, om å syna i meir enn i ordi at de halda den arven i stand.

Arthur Berg

Prins Charles og bibelumsetjingi

Den britiske trunervingen prins Charles hev ikkje alltid dult kva han meiner. Etter pressemeldingar sende han fyre jol 1989 ei salve mot målet i ei ny engelsk bibelumsetjing og målet i den alternative altarboki til Den engelske kyrkja, *Alternative Service Book*.

- Dersom me storer til sleivut, flatt og kvar- dagsleg mål, storer me samstundes til ein sleivut, flat og kvardagsleg synsmåte på den verdi me bur i, sa prinzen då han etla ut Thomas Cram- mer-heidersgåva i London.

Crammer var meister for målet i *Book of Common Prayer*, som framleis er den fremste altarboki i Den engelske kyrkja. Prins Charles jam- førde det høgtidsstilte liturgiske målet til Cram- mer med målet i den alternative liturgien. Prinsen drog fram ordi til George Orwell um at beste måten å kvitta seg med soga på, er å kvitta seg med det sogerøtte kulturmålet.

Prins Charles peika på at um vår tids bibel- umsetjarar nok med god grunn hev gjort sume brigde i den gamle og minnerike engelske *King James Version* av Bibelen, so hev dei gjort mange fleire uturvande brigde i den trui at me andre ikkje vilde skyna det dersom Guds ord gjekk litt yver hovudi på oss.

- Men Guds ord er upphøgt, sa han.

Det leidande anglikanske bladet *Church Times* gjev prinzen rett i mykje, men legg til at han hadde stade sterkare dersom han ikkje smurde so sterkt på. Bladet tykkjer det er leidt at altarboki *Book of Common Prayer* og Bibelen i *Authorised Version* vert so lite nytta.

resolvere - avslutte, bestemme, avgjøre

Heradsstyre-landsmål

For lenge sidan var heradsstyrelandsmål noko av det styggaste ein kunde nemna. Det var stift og tungt i stilien med si beinveges umsetjing frå bokmål. Mange ord var nyskapningar og uvanlege for folk flest. Men det kom seg, både med ord-val og stil. Ordi arbeidde seg inn, og vart etter kvart ålment godkjende. Mange av dei kom inn i bokmål òg. Eg kan nemna **rundskriv**, **søknad** og **stønad**. I nynorsk fekk me **loyving** for bevilging, **tilskot** for bidrag, **vedtak** for beslutning, **røysting** for avstemning - og mange andre avløysarar, bygde på norske ordrøter.

Men bokmålet er som Bøygen i Peer Gynt; det stikk seg fram att på nye kantar til alle tider, og serleg i styringsmålet. No godtek dei altfor ofte framord og bokmålsord, soleis som dei kjem til oss i skriv og i avisor. Som rimeleg kan vera er eit nynorskherad mest utsett når det hev kontorfolk med bokmåls-bakgrunn. Den gamle, norske nemningi **herad** er òg tynt burt, stort set.

For nokre år sidan var eg med på eit brevkurs saman med folk frå bygdestyringi. «På godt norsk», heitte kurset. Det var no ikkje alt so godt norsk i det kurset! Men det var det me streva etter. Diverre var det få av dei som sit lengst uppe i bygdestyringi som var med på kurset. Dei hadde fulla ikkje tid, eller meinte kanskje at dette kunde dei.

Det var ikkje lite av sakspapir som kjem i hendene på dei folkevalde no for tidi. Dei som sit på rådhuset, kan kanskje orsaka seg med at dei fær ikkje tid til å sjå so nøyne på målföringi. Den orsakingi held ikkje. Målet er viktig når ei sak skal leggjast fram. Og di meir dei skriv, di større trening skulde dei få i å ordleggja seg på skapleg norsk, berre viljen er der.

Det er meg fortalt at ein gong det vart bore fram klagemål i eit heradsstyre på målföringi i sakspapir, då flirde mange av dei folkevalde. Den fliren kan dei turka burt; for det er å flira til si eigi fåkunna. Målföringi hev med identiteten vår å gjera. Det gjeld for eit herad òg, som hev valt nynorsk til styringsmål. Det er heradsstyre sitt andsvar å akta på at dei som skriv sakspapir, ikkje slurvar med målföringi. Mange heradsstyre hev sendt påminningar og uppmodingar til føresette styremakter um å halda mållovi og senda tilfang på nynorsk. Då må dei òg

halda tilsyn med sine eigne tenrar. Styringsmålet er ein viktig del av den norske målarven.

Her skal eg festa ankemåli mine til skriv som er utsende. Skulekontoret hadde søkt om «midlar til å etablera ein tverretatleg gruppe med verkefelt førebyggjande arbeid blant barn og unge i forhold til bruk av rusmiddel-/narkotika». Alle må høyra at dette er tungt - og unorsk. For det fyrste heiter det ei gruppe. Verre er det unorske «i forhold til». «**Førebyggjande arbeid**» er heller ikkje godt. Stutt og greidt kan ein seia: «midlar til å få i arbeid ei tverr-etatleg gruppe som skal hjelpe born og unge til å akta seg for rusmidde». Korleis denne gruppa skal arbeida, kjem fram lenger nede. I punkt 4 er nemnt «utekontakten sitt virkeområde». Denne «garpegenitiven» sin, si, sitt skal me ikkje bruka altfor ofte. Men verre er **virkeområde**. Det måtte elles heita **verkeområde**, liksom det lenger uppe står **verkefelt**. Men det er vel eit **arbeidsområde** det gjeld. Lenger ute i same skrivet finn me **kostnad**, som skal ha e til siste vokal. Her finn me **forøvrig** (for elles) og **berører** (for vedkjem). So fær me dette «evindelige» samt (for og eller dessutan). Dette er eit ugras som me finn **jamt og samt** i sakspapir i dag. (Med vilje hev eg her brukt ordet i den einaste **norske** samanhengen!)

Me blar til neste sak: «I planforslaget har ein ikkje avsett areal til koncentrert småhusbebyggelse, då slik bebyggelse bør ligge nærmare sentrum». I staden for **bebyggelse** kan ein ofte bruka **busetnad**. Men her er det tale um småhus som skal stå tett saman. Då må ein kunna setja «areal til ei tett småhusgrend». (Det heiter då hyttegrend). Eller ein kunde setja «ein tettbygd krins av småhus, då slike hus bør liggja nærmare sentrum». Planen har vore til «førebels **behandling** i formannskapet», fær me høyra. No er ikkje **handsaming** stort betre her. I utlysing av møte, ser me at det står «Då kjem føre». Det er god norsk. Her skulde ein kunna seia: «Planen har vore til førebels dryfting i formannskapet». Kvifor står det elles **saksbehandlar** på skjemaet? Det gjeld vel ein som skal **førebu** ei sak, eller leggja henne til rette for avgjerd. Difor skulde dei **saksføreuar** vera rette ordet.

Med det same kan me nemna ordi **forslag** og **innstilling**, som ofte er ute og gjeng i sakspapir no. Ein skulde tru

at framlegg og tilråding var godt innarbeidde ord i nynorsk. Når dei hev ein **rådmann**, skulde det høva godt at han råder til, eller gjev tilråding i ei sak.

I ei sak står det at «søknaden vart **innvilga**». Her hev me ordet **stetta** på norsk. Det er eit godt og velbrukt ord, - alt frå ei mor som stettar barnet. Me kan stetta både eit krav og ein søknad - og eit ynske. Eit ynske kan òg verta oppfylt.

Ei onnor sak: - At det står rettningslinjer med ein t og ein j for mykje, tek eg for ein skrivefeil. Verre er det at det står **tilbud** i staden for **tilbod**. Og verst er det at me fær **bebruarar**. Me **bebur** ikkje eit hus i bygdene her; me bur i huset. Difor heiter det **ibuarar**. Det skulde det òg heita om eit land, og ikkje innbyggjarar! I denne saki kunde me òg setja dei **innhyste**, av di det er millombels tilflytte.

I merknadene frå personalsjefen er mykje rusk. Han syner at han **tenkjer** på bokmål. Det er vel difor han skriv **driften** (i b.f.) og **nemnte** (med t). Han skriv «**fortrinnsrett** til tilsetjing», der han burde skrive **førerett**. (Men so er det vel einkvan som tenkjer på ein førerett til middag. Ha - ha - ha!!). Han kunde òg ha sett at dei skal «gå føre ved tilsetjing». Han skriv **forplikting** der han kunde skrive **plikt**. Han skriv **overfor** der han kunde skrive **andsynes** eller i **høve til**. So skriv han **samtlege** i staden for **alle**. - Er dette ei fylgje av samt som hev trengt seg inn?

Det unorske kjem òg fram i syntaks og stil. Arbeidsgjevaransvaret, seier han, «ligg i sin heilekspak til Hordaland Fylkeskommune. Norsk seiemåte er at det ligg **heilt ut** hjå - -. Lenger nede skriv han: «Slik drøfting vil først kunne **finne stad** etter at **virksomhetsplanen** er ferdig». Dette «finne stad» er beinveges etter det danske «finne sted». På norsk seier me «gå føre seg». Og virksamhet heiter verksemid på norsk. Her kan me seia: «Ei slik dryfting kan ein fyrst taka når planen for verksemdi er ferdig». I merknadene hans er i det heile mykje av den tunge kansellistilen, som gjer at ein må lesa uppatt, dersom ein skal få tak i meiningsi. Teiknsetjingi er det òg mykje åfått med.

No kan det vel henda at eg tergar opp folk på skrivestovone med rettleidningane mine. Det var ikkje meiningsi. Eg hugsar rektor Severin Eskeland sa: «I norsk er me aldri utlærde». Når han kunde seia det for seg, kan visst me andre trygt seia det.

Sigurd Sandvik

skjold - felt eller borg. Ilåt - pose, ha

Vinland - vindruvor eller grasmarker

A v Bård Eskeland
(Fyrste bolken stod i nr. 2.)

skjessa - delikatesse

V Skrælingane - dei innfødde

Sogone fortel um møte med dei innfødde; skrælingane dei kalla. Vikingane sjølve visste kje skilnad på indianarar og eskimoar. Men det har vore freista å lokalisera Vinland ut frå det sogone segjer um dei innfødde. Å finna ut kva indianarætter det er tale um, er vanskeleg. Derimot kann det vera nytigt å avgjera um skrællingane er eskimoar eller indianarar.

Sume stykke er for uklare til at me kann ta dei ålvorleg. Når Torvald Eriksson i G. S. finn ein «kornhjalmr» av tre, kann det vera alt frå restar av busetnad til eit kjøtforråd av tre for Beothukindianarane - slik Helge Ingstad har set indianarane i Nord-Canada brukta. Men Grønlendingane, som hadde litig røynsla med korn, visste nok ikkje sjølve kva dette menneskeverket i øydemarki var for slag.

Der Torvald fær ulivssår, drep dei åtte av ni skrælingar som ligg og sov under 3 skinnbåtar. Me kann rekna med at dei sjøfartskunnige grønlendingane skildrar båttypen rett; altso må det vera eskimoar. Indianarane som levde på desse stredene for 1000 år sidan, brukta bjørkeborkbåtar. Men tri mann fær kje plass til å sova under ein eskimokajakk. Det fær dei derimot under ein umiak (større eskimobåt). Den niande skrælingen stikk av i ein båt. Men det hadde vorte for bale med ein umiak. Denna forteljingi er vand å tolka, og er vel ikkje heilt fri for tal-symbolikk (3x3) I. Same stad ser vikingane bustader; som småhaugar på skap. Detta tyder attar på eskimoar, sidan indianarane budde i ymse slag tjeld.

Forteljingi i G. S. um Torfinns ferd, gjev truverdige skildringar av handel og strid med dei innfødde. Eit ukseraut er nok til å støkkja skrælingane - dei har kje hørt sovore fyrr. Dei byter pelsverk mot mjølkeprodukt - fysemat for eit fangstfolk. Dei byrjar slåst av di ein skræling som vil stela våpen vert drepen. Skrælingåtaket kjem frå skogen. Det, og pelsvarone, tyder på at Torfinn møtte eit indianisk veidefolk.

E. S. fortel um skrælingar som Karlsefni møter i Hop. Dei kjem i skinnbåtar med stavar som dei svingar med medsøles, og som gjev frå seg ein tre-skjande ljod. Dei er småvaksne, har

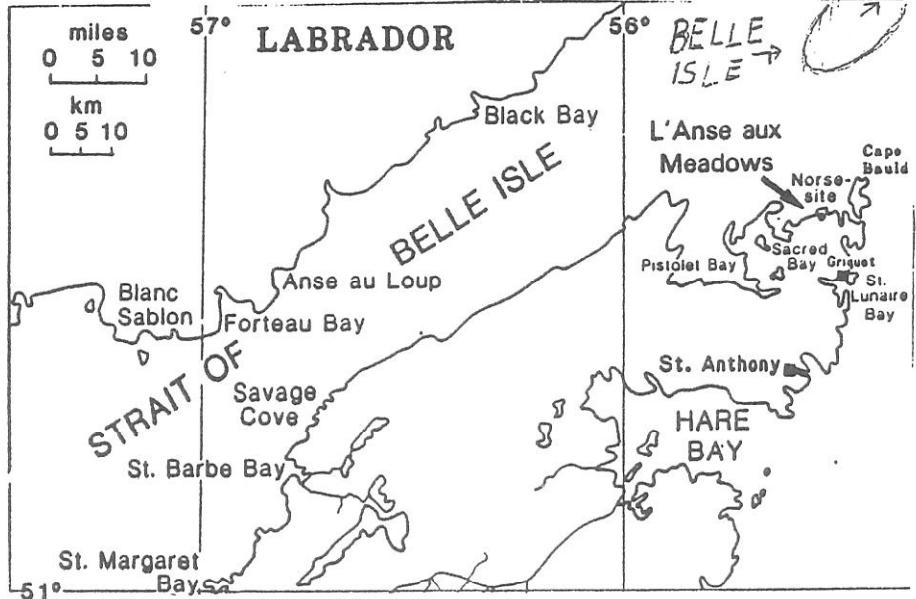

Fig 6,1 Himmelættene på landnåmstidi.

store augo og breide kinnbein. Alt detta tyder på eskimoar, serleg um ein tolkar stavane som padleårar. Gathorne-Hardy meinar likavel, grunna ljoden, at det er indianske «ranglestavar». Det stend til truande at dei innfødde bytte pelsvaror mot strimlar med raudt tysoleis har europearar ofta narra innfødde. Men det er eit mistenkjeleg drag at vikingane uvilkorleg oppfattar stavsviningi som fredsteikn, likaeins at dei tolkar det som krigssignal når skrælingane neste gong svingar stavane rangsøles - og dei sjølve tek upp rauude skjoldar. Skrælingane skal no ha nytta valslyngjor og «store blå kuler» som dei slyngjer med stenger yver land, der dei læt ilt når dei landar. Detta kann vera sovel eit indiansk «kata-pult»-våpen som ein eskimoisk harpun fest til ei selskinnsblåsa II).

Skildringi av slaget er noko uppskrøyvd - t.d. når Frøydis skræmer skrælingane med å bryna sverdet på brjost. Men mannfallstalet er truverdig; 2 grønlendingar og 4 innfødde.

På veg til Straumfjord drep vikingane fjore skrælingar som sov i skinnposar. Skrælingane har med seg trekaggar med dyremerg og blod. Helge Ingstad har røynt at indianarane i Nord-Canada held detta for ei skjessa. Elles er Beothuk-indianarane i Labrador kjende for å laga allskyns ilåt av bjørkebork III).

I Markland, på heimferd, fangar ekspedisjonen two skrælinggutar som segjer at foreldri deira heiter Vætildi og

Uvægi - og kongane i landet heiter Avalladmon og Valldidida. Her segjer dei, bur folket i holor. I landet ovanfyre deira gjeng folk i kvite klæde, ropar høgt og ber stavar med flagg. Folk kallar detta Hvitramannaland. Vit-skapsfolk, m.a. Thalbitzer og Bergsland har granska dei fjore namni, utan at dei har funne nokon yvertydande eller eintydig konklusjon um upphavet deira. Hvitramannaland, eller Irland det store, er eit segnland. Denna bolken er no heller ikkje so sætande at det gjer noko.

Det er tydelegt at vikingane møtte både eskimoar og indianarar i Vinland. Det er ikkje funne merke etter eskimoar sud for Newfoundland. Derimot finst indianarar til langt nord i Labrador. Slik sogone skildrar dei innfødde, lyt ein leita etter Vinland frå Newfoundland og nordetter.

VI Eyktastadr-problemet

I G. S. har me ein solobservasjon frå Vinland, som er so grant upplyst at han verkar ekta. «Det var meir jamdøgr der enn på Grønland og Island. Soli hadde eyktastadr og dagmålastadr på skamdagene», d.v.s. den stuttaste dagen i året.

Etter G. Storm's har Geemuyden via andre islandske kjeldor funne ut at «utsudrs ætt er den octant av horizon-

Til side 6

tysenat - etter mat? medsøles sol-tarleskjeg

Stræte

Vinland - vindruvor eller grasmarker
Frå side 5

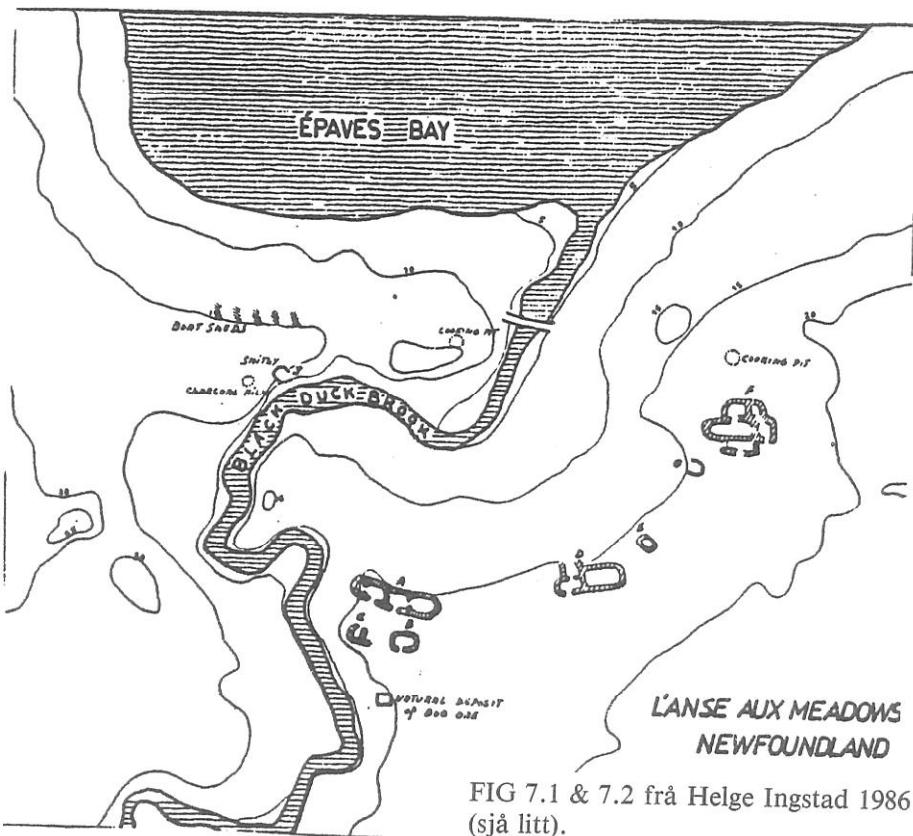

FIG 7.1 & 7.2 frå Helge Ingstad 1986 (sjå litt).

Resen 1605 & Stefansson.

ten, som har Sydvest i midten. »... Eykt er ikkje eit klokkeslætte, det er solposisjonen på himmelen «når Sydvest er delt i tredjedele og solen er nået gjennem 2 tredjedele og har en tilbage». Detta gjev ein posisjon på $52^{\circ} 30'$ vest for sud (tjukt strik). Storm reknar ut frå detta at Vinland ligg frå $49^{\circ} 55'$ og sudetter.

I sitt teknisk detaljera verk «Hvor lå Vinland» gjer Almar Næss greida for at «eykt» er 60° vest for sud. Dermed reknar han ut at Vinland ligg på rundt $36^{\circ} 54'$, og er soleis samd med Mjelde, som meinar Vinland ligg ved Chesapeake Bay eller lenger sud.

Definisjonane av «eykt» er uvisse - og ikkje fullnøgjande svar på gåta. Framifrå granskurar har kome upp med vilt sprikjande resultat; frå E. Tengstrøm med sine 31°N til Leif Løberg med 55°N . Det einaste observasjonen fortel visst, er at Vinland er sunnanfor Grønland. Det har vel ingen vore usamdi i.

VII Gamle kart

Det finst eit par gamle kart som syner kvar Vinland ligg. Dei styd upp under teoriane som segjer at Vinland svarar til nordodden av Newfoundland.

Det sokalla Skálholtskartet er signera av islendingen Sigurdur Stefánsson,

Bæ karti syner (det ein må rekna som) Strait of Belle Isle som ein fjord. At det var eit stræte vart heller ikkje uppdaga fyrr lenge etter sogetidi, og kann soleis ikkje ha synt på eldre kartkjeldor.

Ingen andre provande ekta kart frå denne tidi skildrar Vinland nøgne.

VIII Vin eller vin

Fyrste stavingi i Vinland har fenge vinlandsgranskurar til å vanda dei stutte siglingstidene i sogone, og andre observasjonar, til fyremun for dei ville vindruvone. Når nordgrensa til dei ville vindruvor er so langt sud som 45°N , vert det vandt for både den eine og hin. Hjå Adam frå Bremen syner det seg når han skal forklåra at Vinland grensar til is og skodda. Derimot er vindruvor aldri nemnde i samband med Vinland i fragmentariske islandske kjeldor. Det vekkjer mistanke um at vin kann tyda noko radt anna.

I G. S. finn tyskaren Tyrkir vindruvor i Vinland. Her vert Tyrkirs bakgrunn nyttå som prov for vindruvor. Attåt er han på ein lette - som um ein vart rusa av å eta vindruvor. Det er kje meir sannsynleg at grønlendingane lastar vin-tre i staden for timber - som dei er i beit for på Grønland. Dessutan er druvone, som det heiter seg at dei lastar i togbåten, beint fram nøydde til å rotna på sjøen. Men det er verdt å merkja seg at Leiv kallar landet opp etter dei gode tingi, ikkje endeleg etter vindruvone.

I E. S. finn dei skotske lauparane vindruvor og sjølvsådd kveite nord for den vêrharde Straumfjord - Torfinn finn det same ved Hop. Sogone skildrar «dei gode tingi» på mest same visi som legenda um Lukkeøyane og Adam frå Bremen. Gathorne-Hardy legg imot at vikingane ikkje visste um legenda, og levde fyre Adam. Det er rett, men dei lærde sogeneskrivarane må ha kjent til både eitt og hitt.

Botanikaren Fernald gjeng ut ifrå at frukti i Sogone bokstavleg tala er «vinber», ikkje druvor VI). Han meinar dermed at «vinber» er tyteber. Men dette bæret skulde vikingane kjenna til, dessutan vilde det vel ikkje vera snakk um «vin-tre» då. W. A. Munn meinar at «vinber» er «squashberries», som er sers vanlege heilt nord i Newfoundland.

Skal ein løysa floken, lyt ein sjå på kva grønlendingane leitte etter i det nye landet - dei visste kje um vindruvoane på fyrehand. Frå Markland, skog-

landet, held dei fram mot sud, det er noko anna enn timber dei vil ha; dei søker beite for dyri sine.

30/10 1910 har Sydsvenska Dagbladet ein artikkel av prof. Sven Söderberg. Han gjer merksam på at Vinland sannsynlegvis er «grasmark-landet», etter det gamle norrøne vin med stutt i. Rett nok er vin skrive med lang i i G. S. men det er etter at Adam har skrive um emnet.

Valter Jansson siær fast at ordet vin (vangar) har vore kjent på den norrøne landnåmstidi og lenge etter i sitt gransame verk um «Nordiska vin-namn» VII). På Shetland og Orknøyane er det mange stadmenn med vin som fyrefeste; Vinjari, Vinfield, Vinjalok o.s.b. Problemet er at vin ikkje finst i stadmenn frå Island og Grønland. Ordet skal visst ha døytt ut som appellativ (namneord) på denna tidi, dvs. det gav ikkje grunnlag for nye namn. Men so brådt kan det vel snaudt gå fyre seg. Det er kje utenkjøleg at dei sistnemnde andi vantar slike vangar som kann gjera seg fortente til fyrefestet vin; at det var nett detta vikingane for i vest og leitte etter. Jonsson held det for mogleg at islendingane kjende ordet vin (vang) VIII). Når ein attpåtil veit at Grønlendingane hadde eit konservativt

mål IX), er det ikkje usannsynleg at vin-namnet var kjent på vinlandsferdtdi.

Når det gjeld den ville kveiten, finn ikkje botanikaren Fernald nokor forklaring. Strandrug kjende Grønlendingane til, og har nok ikkje teke det for kveite. Andre vokstrar som minner um kveite kann han ikkje finna på dei kantar. Denne kveiten heng no i alle høve i hop med vindruvone hjå Adam og legendeskrivarane.

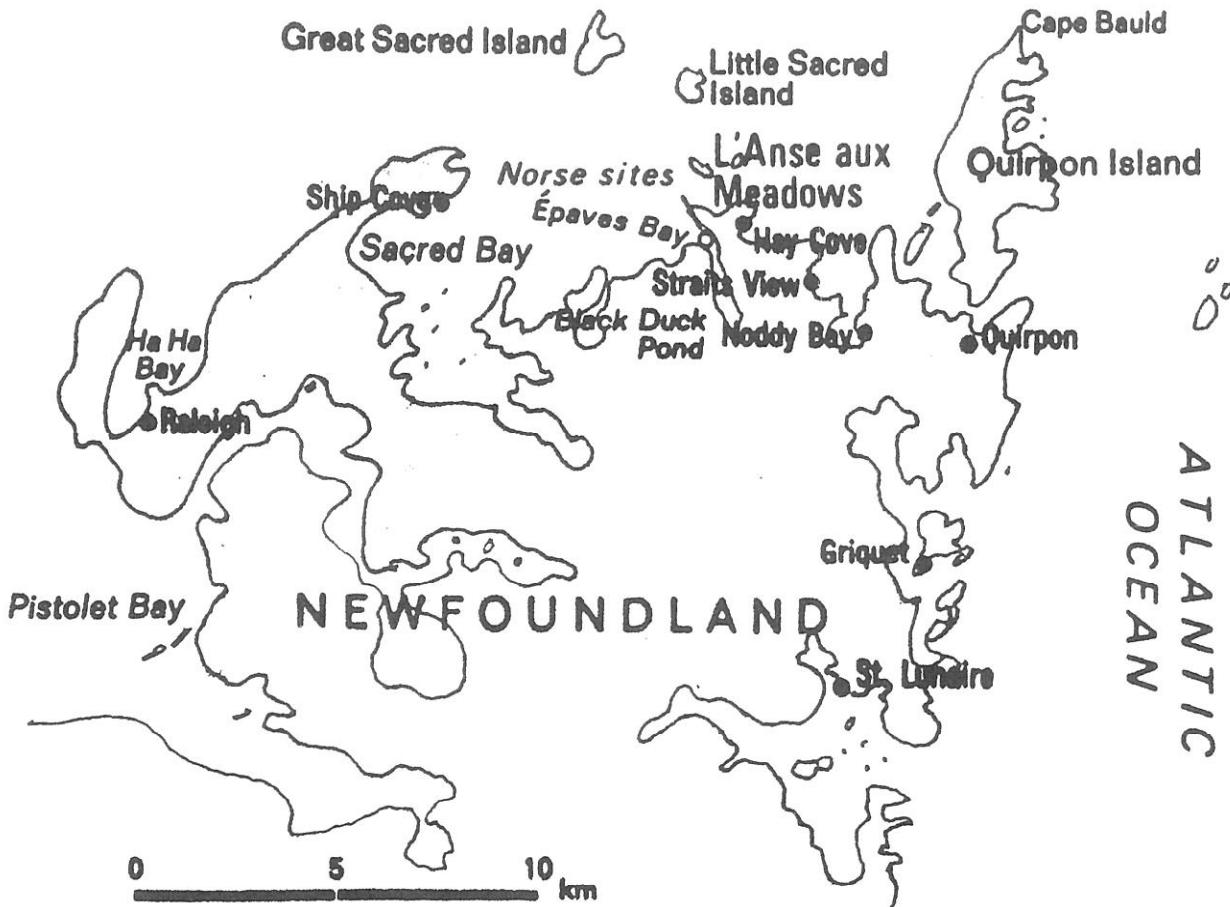
IX Konklusjon og prov

Frå 1961 til 1969 leidde Anne-Stine Ingstad ekspedisjonar til L'anse aux Meadows (Viki ved vangane), der mannen hennar, Helge Ingstad hadde funne gamle ruinar. Utgravingane berlagde norrøne tufter, med bustader til yver 100 menneske. Sogone utelet ikkje ei sovori landnåmsferd. Det kann m.a.o. ikkje ha vore andre vinlandsferder enn dei ein kann lesa um i G. S. og E. S. Altso må Leivsbudir i G. S. vera identisk med L'anse aux Meadows; det høver ogso med reiseskildringane. I E. S. må anten Straumfjord eller Hop svara til L'anse aux Meadows; i alle høve ligg båe i «vindruvetelandet». Med eit Vinland i Newfoundland fell vindruveteoriane burt av seg

sjølv. Reiseskildringane frå Leivsbudir og sudetter gjev ikkje serleg grunn til å tru at vikingane nokosinne kryssa nordgrensa for ville vindruvor. Vinen og kveiten har sannsynlegvis snike seg inn i sogone - med eller utan vilje - gjennom påverknad frå segner, millomalerlege feilkjeldor og autoritetar.

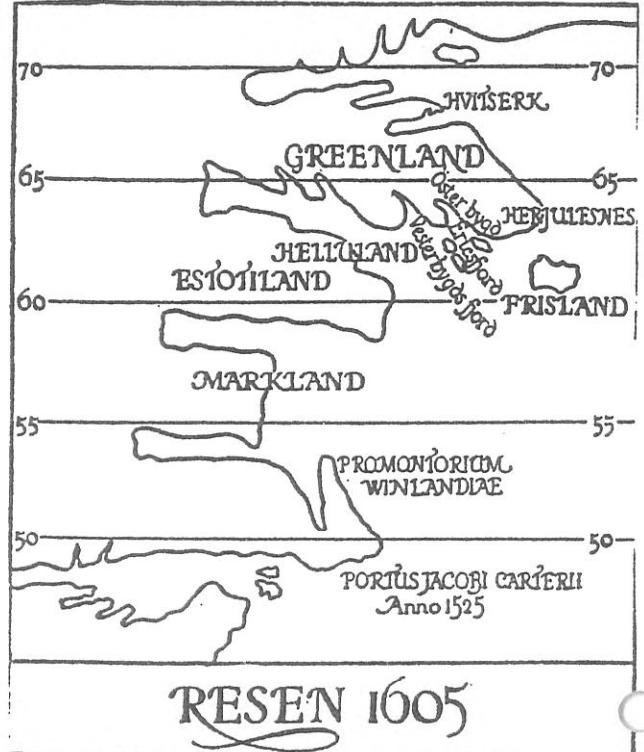
Grønlendingane leitte etter beitemarker som kunde stetta kravi deira - og fann det. Soleis skildrar den Newfoundlendske jordbruksnemndi nordodden av Newfoundland X). «Dei geologiske tilhøvi har laga areal med ein fyrsteklasses jordbotn. . . , og kombinasjonen av høveleg nedburd og våt, kjøli luft fremjar grasvoksteren og høyslåtten sterkt».

Til side 8

Vinland - vindruvor eller grasmarker

Frå side 7

I) (Tri skraelingar under tri båtar. Sovorne tal-kombinasjonar er ofta knytte til trolldom o.l.)

II) (Gathorne-Hardy (sjå litt.) fortel at Algonquin-indianarane nytta eit katapultliknande våpen av stein innpakka i farga lær, som m.a. kunde brukast til å søkkja båtar. Detta har han frå Schoolcraft's «Indian tribes of the U.S.». Men med det får me ingi forklaring på den fæle ljoden.

J. Meldgaard og W. A. Munn (sjå litt.) meinar at våpnet er ei selskinnslåsa som eskimoane nytta til å halda veidni flotande etter skutlingi.)

III) (I nærlieken finn vikingane eit nes med mykle dyr og dyramyk. Skraelingane fylgde kannhenda karibuvandringane som nærmar seg havet um sumrane, og som Karlsefni mun ha set litt av på neset.)

IV) (Det er signera 1570, men det kann snaudt vera rett, då Sigurds far vart fødd i 1540. Årstalet vert difor oftast retta til 1540. Originalen er burte, men ein kopi frå 1668 er i det Kongelige Bibliotek i København.)

V) (G. Storm meinar at det berre er ei umvøling av Skálholtskartet. Gathorne-Hardy trur Resen kjende islandingane, og ikkje vilde ha plagiera et dokument som låg so nær hans eige i tid.)

VI) (W. Hovgaard legg imot at sogeskrivarane må ha visst skilnad på vindruvor og andre ber. Det er nok so, men det skil seg um vinlandsfaraane har visst det.)

VII) (Valter Jansson (sjå litt.): «For mig synes det klart, att ordet vin bør ha varit känt av de nordbor, som koloniserade Atlant-öarna. San-

nolikt har det også varit i bruk en avseværd tid framåt».)

VIII) (I Janssons bok kann ein sjå at Jæren, eit typisk vinlandskap, har tolleg mange vin-namn. Eirik Raude, far til Leiv, kom frå Jæren.)

IX) (Magnus Olsen i «Farms and fanes of ancient Norway» Oslo 1928 - etter Helge Ingstad (sjå litt.)

X) (Etter J. Meldgaard (sjå litt.)

Litteratur

- Soga um Eirik Raude (E. S.), frå Norrøne bokverk, Samlaget.
- Grønlendingesoga (G. S.), frå Islandske ætte-soger, Samlaget.

- Brøgger, A.W.: Vinlandsferdene Oslo 1937
- Fernald, M.L.: Notes on the plants of Wineland Cambr., Mass 1910
- Gathorne-Hardy, G.M.: The Norse discoverers of America, Oxford 1921
- Hermansson, H.: The problem of Wineland, New York 1936

Hovgaard, W.:

The voyages of the
Norsemen to America
New York 1914

Munn, W.A.:

Wineland Voyages
St.Johns,
Newfoundland 1929

Ingstad, H.:

Vesterveg til Vinland,
Oslo 1965

Næss, A.:

Hvor lå Vinland
Oslo 1888

Jansson, V.:

The Norse discovery
of America,
Oslo 1986

Storm, G.:

Studier over
Vinlandsreiserne
Køb. 1888-Aarb. for
nord. oldk. og hist.

Løberg, L.:

Nordiska Vin-namn
Uppsala 1951

Vestervejen
C.V.:

Vestervejen
København 1954

Meldgaard, J.:

Norrøne amerika-
ferders utstrekning
Oslo 1962 - Historisk
tidsskr. vol 41

Fra Brattahlid til
Vinland
København 1961

BEKRERING

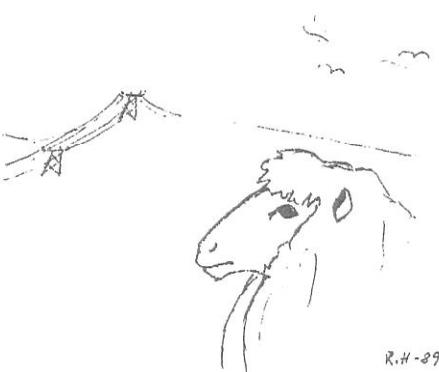
Av Arne Horge

Gode lesar! Når det skal skrivast ei vitskapleg utgreiding, er det naudsynt å klårgjera alle umgrep fyreåt. Her har eg til å byrja med berre eitt einaste ord å uttyda for deg, det er ordet «bekar» eller i samansetjingar «bekre-» som t.d. i yverskrifti «bekrering», andre lekken i det ordet er altsø «-ring». Grunnordet «bekar» dekkjer bruken av ordi «sauebukk» og «vêr», og so kan du sjølv sagt spørja, gode lesar, kvifor eg ikkje heller nyttar eitt av desse meire kjende ordi. Eg har fleire gode grunnar til det skal du få sjå.

«Bekar» segjer dei i mange av fjellbygdene på aust- og sørsida av Hardangerviddi, og fargar du raudt på kartbladet frå bygd til bygd, yver fjell og finne, gjennom bjørkjelider og etter mosagrodde furuhaugar og milelange fjellvatn, då vil du få sjå at ordet «bekar» går som ein lyngbrann yver ein god slump av Sør-Noreg. Raudfarga kjem på nett i dei stroki der sauehaldet frå gamalt av har hatt mest å segja, og vore det ikkje rett og rimeleg, gode lesar, at ordet til desse brukarane fekk serskild tyngd i målbruken. Og når ordet ikkje er heimehøyrande i eitt einskilt målføre, men tvert um lever i fleire dalar skilde av drjuge vetrestengde fjellyvergangar, då meiner eg avgjort at «bekar» høyrer heime millom dei prenta ordi våre.

Kanhende tenkjer du på alle desse tome fjellviddone millom bygdane, sjølv på ein godværslank sumarsdag kan bekrelambet ligge tett innåt mor si i skuggen av ei flyttblokk og lata vinden halde fly og fuglor undan, og skodande milevis mot synsrandi ser han ikkje ein einaste fjellvandrar. Kva har då desse viddone med målbruk å gjera, spør kanhende du, gode lesar. - Jau, her skapest krafti, her er ikkje berre sauehamn, her er umåtelege nedslagsfelt for romslege kraftmagasin, her gjev me glitrande ljós å storbyane, her lagar me kraftyverskot som kan seljast til Sverike. - Det er store og sterke ord dette: «GLITTER I STORBYAR, SAL TIL STORMAKTER». - I gloppone i fjellheimen bur bygdafolket og rår yver rikdomskjeldor som heile nasjonen tuftar velværet sitt på. Bør ikkje ordi deira um det heimlege få vekse og få heimstadsrett i bøkene? Sjå no ris han upp bekrekurven attmed storsteinen. Han strekkjer seg so nøgd og

glad at spælen står ende til vêrs, den blenkjande ulli går i bylgjar mot markji, og fram frå under magen stillsleg ei gul stråle, ho fell og fell og lagar ein svart straum i gråe berget. Blindt famlar den svarte straumen seg fram, smett til sist under ei jordskove med mose på og vert burte, men målet er visst, tunnelen og turbinen og ljosekklamone på Express Avenue. Han er med i set store spelet, bekrekurven òg, og skulde han ikkje då få ha alle namni sine!

R.H.-89

Eg skriv meg varm. Visst må dei lærdene kjenne til «ein bekar - bekaren - bekkar - bekraner.» Eg går át «Nynorskordboka», 1986 frå Det Norske Samlaget og vil sjå det svart på kvitt. Og radt finn eg ordet. «Bekar», står det, maskulinum, javisst, på norrønt «bikarr», jaso, frå millomalderlatin «bicarium», eg fær ein lei klem for bringa, samañheng med «bakk», skriv ordboksmannen, eg kjenner meg tom og mødd, men fylgjer sporet til det stavar ved «brödbakk» og «spyttebakk». Det var ei avsporing dette, vondluft i ei lurvut matstove i staden for frisk fjell vind. Grunande går eg djupt i barne lærdomen og minnest den danske bibelen hennar bestemor. Der las eg at Abraham fekk ein «vædder» á ofre til Herren i staden for sonen Isak. På nyt stig motet. Eg finn fram «Dansk-norsk ordbog», Aschehoug 1909, av yverlærar Stener Johannes Stenersen Schjøtt (1844 - 1920), og hjå honom, gode lesar, hjå honom finn eg ordet «bekar» med rett tyding. Men so var ogso Schjøtt i all si ferd kjend for å vera grundig, páliteleg og med stor vyrnad for levande folkemål. «Samlaget» burde skamme seg.

Og no er eg komen på glid. Diktaren

Olav Sletto (1886 - 1963) skriv um då gjætsleguten Per møtte «Svartekaren», ja det var det daglege namnet hans, og Per gav honom salt og la handi på hovudet hans og gav honom endå eit namn: «- Du heder laban Labanson for Gud og alt folket!» (Per Stavlang, andre kapitlet). Og i Kviteseid i Telemark kjem det ut eit bygdablad, Vest-Telemark Blad, og der er det lysingar um kjøp og sal av brundebekrar på fyrrejolsvetteren innved paringstidi, og ordet «bekar» står sjølv sagt i lysingane. At bekaren «brundar», vil segja at han er økslefør og jagar etter soyone, men då er det også kome brundesmak i kjøtet hans. Difor, gode lesar, lyt du kjøpe deg saueslakt tidlegare på hausten og ikkje i jolemånaden i fall det er ein bekar. Sauesteik inngnidd med salt og rosmarin, det er smakeleg det, skal eg fortelja deg, han skal vera langsteikt, ein 2 - 3 timer med svak varme for då vert han so møyr. Med munnskjegget drypande av feitt og varm kjøtsaft er det herlegt berre å sleikje seg kring kjaften etter kvar bete. Då tenkjer eg tidt at eg skulde sett at Lech Walesa var med meg ved bordet, men ikkje skjeggjeløyser som Gorbatsjov, Bush eller Pol Pot, nei, nei.

Gode lesar! No skulde du kjenne til mange sidor ved ordet «bekar», og eg kunde med friskt mot taka til å greida ut for deg kva ein «bekrering» er for noko. Men eg har ein tokke av at bladstyraren ikkje vil gjeva meg større rom enn dette i bladet sitt, difor fær den utgreidindi vera til ein annan gong.

Arne Horge

Ting Vestmannen
til einkvan du kjenner!

Gamle tonar

I bladet EG nr. 1/1990 finn me eit lesarinnlegg av Knut Lekvam, Stavanger, mållagsmann, reknar me med. Han læt ille yver «ein trøngsyst flokk av i-målsdyrkjarar», og me saksar ein smakebit der sume kanskje tykkjer at siste settning stend i eit visst mishøve til resten:

«Men over til innhaldet og meiningsane som kjem fram i den tåredrypande innleiinga om fedrane Gustav Indrebø & Co. i spissen. Kanskje skulle ein berre notera seg at ikkje alle ser på norskdomsrørsla som ein religion med Indrebø og andre som gudar. At ein ikkje treng heilaga dei med mellom anna å skriva eit i-mål som ikkje er naturleg for andre enn dei som har sitt opphav i Sogn. Det er i dag vanskeleg nok å få ungdom til å halda på nynorsken om me ikkje i tillegg skal gå attende til dette arkaiske målet som berre vekkjer fråstøyt blant mange. Og i staden for å angripa dei altfor få som er med og gjer eit dugande arbeid i målrørsla, hadde det kanskje vore betre om me brynte kreftene mot andre.»

Vankunna i Leningrad

Alle bør vera måtehaldne med å taka bastant stoda til indre motsetnader i andre land, ikkje minst i målstrið. Serleg måtehaldne bør me vera med å fortelja andre folk korleis dei skal løysa eigne flokar.

Dette fall oss inn då me las nr. 1/1990 av det framifrå bladet EG. Der finn me eit innlegg av den russiske nordiskprofessoren Valerij Berkov i Leningrad, han skriv um den norske målstriðen. Det minner um eit medels lesarinnlegg i eit visst osloblad. Det må leggjast til at professoren skrev innlegget etter uppmöding, og han segjer seg leid for det han skriv - nokre vil segja med rette. Han tvilte elles på um innlegget kjem på prent, ein tvil som EG gjør til skammar. Profesoren fær eit friskt og klårt svar i same EG av Holger Lockertsen.

Etter alt å døma hev meiningsane til den russiske professoren i sumt kanskje ein styrke som er umvendt proporsjonal med kunnskapen. Bokmål er morsmål til vel two tridjepartar av det norske folket, skriv han. Skriftmål - ja vel. Men morsmål - ? A nei. Han undrast på um mange bokmålsfolk segjer og skriv «ei form» og «disse universiteta». Skriftvanane i bokmål hev rett nok vorte uppduńska siste tretti åri, men det er nok sers mange som naturleg segjer noko liknande som professoren trur dei ikkje segjer - meir enn dei vel two tridjepartane som nett er nemnde.

Han trur at målungdomen vil twinga norskmalet på folket mot deira vilje, noko som høyrest grotesk i den norske målstoda. Han hev rett i at ein ikkje kann «die Menschen mit Gewalt glücklich machen», men i målsamanheng er det ikkje norskdomsfolki som er maktmenneski. Desse dømi på sviktande innsyn fær halda, men meir kunde ha vore nemt.

Professoren talar um «dilettantiske administrative inngrep (i skriftmåli) av 1938-slaget», og her må me berre vera samde. At målet ikkje let seg dirigera, er derimot ei tvilsam sanning i seg sjølv. Men at målet ikkje let seg dirigera med dilettantisk statsmålmakeri, hev han grundig rett i - um Språkrådet enno ikkje hev teke konsekvensen av dette for det norskrøtte skriftmålet. Professoren skriv dessutan sumt um målnormer som det ålment truleg er mykje rett i. Men han nemner ikkje at med den sermerkte målsoga her til lands, der norsk hev gnura mot dansk i skrift i alle fall sidan Wergeland, let det seg knapt utan yvergrep gjera i dag å ha fastlæste eineformer anten i det eine eller det andre skriftmålet. Gnu-ringi lyt fá halda fram, kanskje i nokre hundradår, kanskje lenger. Men visst er det at for det norskrøtte skriftmålet vart vandaliseringi av det vesle som fanst av fast skriftnorm lagnadstung, endå det er likt til at Berkov berre hev det norske bokmålet i tanke.

Ikkje eingong 1981-umboti (for bokmål) finn nåde for augo til professoren - fordi han tykkjer denne umboti let kvar fugl få syngja for mykje med eigen nebb. Målsynet hans tykkjест i sumt ligga nærmere 1800-talet enn dagsens norske røynd, og det er uklårt kor vel han hev skyna at (ny)norsk er eit eige og sjølvstendig skriftmål.

Valerij Berkov er ein høvisk mann, og som nemnt, han segjer seg leid for at innlegget hans vart som det vart. Men innlegget er truleg emnlegg til det meisterstykket å kunna terga på seg alle tenkjelege norske målfloyar, som i slike fall vil hamna i den eventyrlige stoda at dei for ein gongs skuld stand saman.

Jarl

Norsk Målungdom i norsk målreising

Ivar Aasen-sambandet og Vestlandske
Mållag

skal ha det sams årsmøtet sitt laurdag 5. mai 1990 kl. 11.00 i Gimle, Kong Oscarsgate 15, Bergen.

Attåt dei vanlege årsmøtesakene i dei to samskipnadene vert det fyredrag av bladstyrar og forfattar Jostein Krokvik um «Norsk Målungdom i norsk målreising», eit dagsaktuelt dryftingsemne som vonleg kan løysa ut eit friskt ordskifte.

Vi denne skaal udtømme!

TUFTEKALLEN
Or «Tuftekallen»
Av Sveinung Ones

Det er sume trekk som gjeng att i vår eigen sjølvstende-strid i fyrré hundradåret, og det me ser og hev set i aust-blokk-landi seinste tidi. Ein draum um fridom hev alle menneske i seg. Sumtid kan han liggja so langt inne at me gløymar han finst. Det hender ofte ved two leite:

Når me hev det so godt i det timelege at me ikkje idest kava oss upp med anna enn vellukka kjøpmannskap og anna jordtræleri. Då er gjerne fridomslogen transformert til ei ussel glo, og skulde gloi loga upp, finn me straks gode råder til å drepa elden: Det kostar for mykje å strida fyr vår eigen og andres fridom når me innbiller oss at me

liver sutalaust utan.

I det andre høvet kan trælkingi vera so hard at dei fleste av oss kastar våppni; me hev ikkje yverskot til å taka opp striden mot yvermaksi. Berre det å halda kroppen livande tek alle krefter, og høgre hugmål lyt vika.

Likevel finst det deim millom oss som ALDRI let seg knekkja nedåt, det vere seg dei liva sutalaust eller dei liver på hungersgrensa. Det me hev set og frett frå aust-landi tyder på at her hev aldri fridoms-draumen brunne ned til ei glo, og med kvart hev fleire funne sin plass i det store fakketoget. På same tid hev dei styrande væpna seg i sine kommandotårn, og - skulde eg tru - vera vel vitande um å VERA folkefiendar i ordets rette tyding.

Det me ser i Aust-Europa vilde ha kome fyrr eller seinare. At det kom no og kom so brått, hev likevel noko med det å gjera at Sovjet-sambandet hev fengje ein konge som for fyreste gong, - umlag so langt soga veit å fortelja, vi ord og gjerning syner at han vil skipa eit samfund fyr frie menneske. Fyrr hev russe-kongane og keisarane truga med hogg og slag; no sender ein Gorbatsjov helsingbrev åt dei som hev teke yver maksi i land som hev vore tilnærma lydrike, og no kastar tyrannane og dugløysone sine.

Me hev minst two slags fridomar. Det eine er den individuelle, slik me no

ser honom stridd fram av polakkar, rumenarar og so vidare. Hovudsaki hev vore å skapa grorbotn fyr personleg integritet; å kunna få tala og skriva og meina, privat og offentleg, slik ein sjølv vil.

Det andre er dei reint nationale rørsone. Med dei kann det vera både so og so. Det var nok rett av russarane å fara frå Afghanistan, men eg er ikkje yvertydd um at afghanarane fær det so mykje gildare under ein fundamentalistisk muslimsk øysteprest. Me veit korleis det gjekk i Iran då dei jaga ein tyrann og fekk ein verre.

Eit bladstykke skal helst hava ein konklusjon, og Tuftekallen er viss på at det maktar han ikkje. So fær han heller freista seg på ein definisjon. Kva er fridom eller fridomslengt?

Då tenkjer han det er voggegåva åt menneskjeslekti; gudegneisten i oss. I sann fridomslengt ligg og at fridom ikkje skal vera berre fyr meg; det er tillike lengten etter det å ha nokon å bryna seg mot, nokon å dela med - og nokon å vera nær. Um det siste punktet fann eg òg nokre verselinor:

Stille natt.

Heilag barn låg mjukt.

I englesong og høy.

*Låg du
med Gud
og dine,
du?*

Ord og uttrykk frå Hareid

Hareid Mållag har gitt ut ei samling «Ord og uttrykk frå Hareid», ført i pennen av Norleif Holstad. I alt inneholdt samlinga ca. 4000 ord og uttrykk, og ein må seie at det er både eit interessant og verdfullt arbeid Holstad har gjort. Ein vert på nytta fyllt av glede og undring over kor rikt språket vårt er på gode, dekkjande ord og seiemåtar. Som kjend skribent og ordkunstnar, finst det vel knapt nokon som kunne gjort dette arbeidet betre enn Norleif Holstad. Tenk berre på ordkunsten hans i boka «Brev frå Hansvågen»! Det er merkeleg at ikkje alle skribentar i landet «med fulle muggar» går inn for å bruke denne rikdomen! At det enno finst knehøner i alle leirar, som skjemst over gode norske ord og uttrykk!

Kva vurdering (kriterium) som er lagt til grunn for utvalet i samlinga, det nemner ikkje Holstad. Mange ord og uttrykk gjeld sikkert berre for Hareid, men mangt finn me også i dialekthane, ikkje berre på Sunnmøre, men over heile landet. «Nynorsk ordbok» som kom ut i 1986 innehold 90.000 oppslagsord, så med denne kan ikkje Holstads samling tevla. Det som gjer «Ord og uttrykk frå Hareid» så interessant og verdfull, er for det første alleorda som ikkje er komne med i «Nynorsk ordbok», og for det andre den enkle oversiktlege oppstillinga, som gjer det lett å finne fram - både til orda, og til tydinga av desse.

Språklege unotar

Frå side 2

i avsnittet for juni 1910 kann me lesa: «Tuberkulose er vår viktigste folkesykdom». Det må vera mange «viktige» folkesjukdomar då - når det er ein som er den viktigaste? - Sameleis må det vel vera med årsakane til trafikkkulukkene - dei må vera «viktige» - for me høyrd nyleg um at «de viktigste årsakene til trafikkulykkene er alkoholen» - og det som er viktigst er vel verd å takva vare på og hegne um.

Ja, det er mangt som er viktigst, det er ein ting, men at sjølv alkoholen kann gjera noko frå eller til med trafikkkulukk, er ikkje lett å skyna. Hadde det vore bruk av alkohol eller rettare sagt - missbruk av alkohol - det var tale um - so kann det vel hava ein viss verknad. Når det er det som er meint, må me undrast kvi det ikkje er sagt.

Aktivt spelemannslag i Bergen i framgang

Spelemannslaget «Fjellbekken» i Bergen hev halde årsmøte i Gimle med godt frammøte og mykje spel. Ved opningi av bordseta heldt Ludv. Jerald minneta um meisterspelemennene Sigbjørn Bernhoft Osa og Torleiv H. Bjørgum som døyde med berre ei vikes millrom. På mange vis var dei ulike, men like var dei på den måten at dei var mangslunge og hadde vidfemnande interesser, og bære var meisterspelemenn, dyrkarar av ekte tradisjonell kunst.

Formannen Salmund S. Jarane kunde leggja fram ei årsmelding som synter stor aktivitet. «Fjellbekken» hev 30 lagsfolk, 4 er heiderslagsmenn (Anna Bjørndal, Halvor Sørsdal, Nils Furnes og Oddmund Dale). Det vart skipa festkveld for Sørsdal og Furnes på årsmålsdagane deira, og heile laget var med og spela då Bondeungdomslaget heldt fest for Sørsdal i samband med 90-årsdagen hans. I 17. mai-fylgjet i Bergen var

Om ord-tydingane kan det likevel vere sumt å diskutere. T.d. ordet «Åfått»: Dette tyder Holstad «Vanskeleg». Både Ivar Aasen o.a. har her tydinga, «Mangelfullt».

«So er då noko åfått med alle desse ting», seier I. Aa. i «Gagnløysa». - «Og slik er det jamt med det meste».

Lat oss for all del ikkje vere redde å bruke kvardagslege og gode norske ord og uttrykk! Dei gjer språket rikare, meir folkeleg og fargerikt - og gjer oss dermed friare og sterkare, opnare og ærlegare - både som menneske og medmenneske!

Olav Aarflot

E.S. Siste halva av boka, «Setningar», «Uttrykk», «De va før de» og «Lita prøve på halvemål» var verd ein artikkel for seg sjølv. Her er mangt kosteleg å finne:

«Søndaganje sommarstida gjekk utattekaran framover landsveien i ei lång rekkje. Frå veikant til veikant. Dei snudde på Bjåstabakkja. Kjeringane va ofte ute å gjekk me yksnekjyr». - Men dei hadde og ord for ein hard røyndom: «Folk vart ikkje særle gamle. Dei fekk slag å datt i sta». - «Sume vart liggande med ei snor oppi takje, so dei kunnje røyse sej sjøle».

D.S.

«Fjellbekken» med og laga det historiske upptøget i samband med at det var 175 år etter Eidsvollsverket i 1814. Og elles fortalte årsmeldingi at unge spelemannsemne er komne med og fylgjor øvingane med vaki interessa. Det hadde vore 30 øvingskveldar i året, og frammøtet var jamt yver noko betre i 1989 enn året fyre. Finn Vabø er musikalisk leidar.

Salmund S. Jarane vart attvald til formann, og Oddmund Dale til kassastryrar, og til styret Asbjørn Rivenes (ny). Att frå fyrr er Magnus Skauge og Alf Dalheim. Varamenn vart Ragnvald Frøystad, Hilde Saxsæter og William Grundt. Og Per Lingaa og Ludv. Jerald vart attvalde til ettersynsmenn.

Orakel på Blindern

Universitetsrektor i Oslo, Inge Lønning, var ute i fjernsynet og vilde at sidemålet skulde misse den jamstalte plassen sin i skuleverket. Av umtanke for (ny)norsken, sjølvsgått. Sidemålsupplæringi er ein illusjon, lydde bodskapen; skulelös, nærast brennande i bære endar, gjeng ut or v.g. skule utan evna til å skriva ei rett lina.

Det undrar oss at ein gallionsfigur i lærdomsverket ikkje med ein pist nemnde det flaglerarar og norskålsfolk hev masa um i tiårsvis, at norkupplæringi nærast hev vorte ein samledunk, proppfull med avfall frå andre fag. Det undrar oss at han ikkje synter utsut for uppæringskvalitet og norskålskvalitet. Og for timetal.

Finn Erik Vinje, av sume kalla dubbleloraket, hev vore ute i same ærend. Men det er korkje uventa eller nytt. Trondheimsprofessoren Jan Teige Faarlund kom derimot med eit godt forsvær for sidemålsupplæringi i Antenne Ti.

Men det er rett som universitetsrektoren ymta um, at den offentlege påtvinga tilnærmingi hev ført dei offentlege skriftmåli so nær kvarandre at grunnlaget minkar for jamstelt uppæring. Denne stoda er livsfårleg. Når skal Noregs Mållag få hovudet upp or sanden og setja inn krafti der krafti trengst?

Jarl

Gild lesnad i vinterpyrkret

Jostein Krokvik

DET GÅTEFULLE TÅRNHUSET

Ei frisk og velforma forteljing for unge lesarar med sans for manneskin, mystikk og spaning.

I band kr 108,-

NORSK BOKREIDINGSLAG

Boks 2672 - 5026 Mablenpris

Ei stor miljømess

skal haldast i Bergen no i vår. Miljøspørsmål er sterkt framme, og til denne messa kjem mykje gjævt folk som hev makt. Til deim vil me segja: Det hastar i miljøarbeidet!

Einfald

I siste EC tek Olav Helge Øvre for seg høgtidig av 100-årsdagen til Gustav Indrebø den 17. november 1989. Indrebø vart heidra av målungdomen, vestmennene, Aasen-samskipnaden, Oslo Mållag, Løvebakken Mållag, Samlaget og i universitetskrinsar. Men Noregs Mållag sentralt heldt seg både burte frå Indrebø-tilskipingar og steintagde i Norsk Tidend. Olav Helge Øvre sluttar innleget slik:

«Elles er eg redd vi blir ei rørsle utan soge. Då er eg redd ikkje berre leiinga, men heile målrørla blir merkt av «sosial svimmelhet». Til sist merkar eg meg at dei store orda om mangfall i målrørla, er ord Noregs Mållag pyntar seg med og lite anna. Røynda, praksisen deira, er ikkje noko døme på mangfall - snarare eit døme på einfald!»

MARY LARS BJARNE
ELISHARKEN 14
5034 Y LAKSEVÅG
ANTALL EKS 1

ISSN 0800-8647

Garm d.y.:

Dagsens ljós

Me likar ikkje á hengja ut nokon med namns nemning, og det skal me ikkje gjera heller. Men det er vanskeleg á styra undan bladet Dagen som i si tid gjorde seg kjent for eit so grepa norskål at ordet framleis heng att. Det var den gongen Ludvig Jerald og Arthur Berg hamra på tastane i bladhuset, sistnemnde skreiv det som styret i eit visst bibelforlag hev kalla for Arthur Berg-nynorsk.

Tidene skifter. No hev Dagen fenge seg ein melder - ein korrespondent som det heiter i den stilien. Han er ein slik gluping til å «vegleie» i moderne mål, høyrer me, serleg «teke i betraktning av» at han visst skal vera frå heimestroki til han Ivar sjølv. Han både «beklarar» seg og «belastar» seg, og leseren leitar «forgjeves» etter anna enn «betydning» og «relevans» og «gyldigkeit». Substantivisk kansellistil er ikkje meir enn ventande millom alle «erstatningane» og dei «unødigene» beheitelsane.

Ja, ja. Vetteblinkane frå aasenbygdene er ikkje áleine um å skapa Dagsens skimrute ljós. Titlane i bladet er det vel ikkje den so «beviste» korrespondenten vår som lagar, jamvel um titlana stend yver hans ándsverk. Men dei er «Nøgde med beklaging» tittelmakarane med, og «Bede-husa må ikkje sei nei til kvinnekrestar».

No burde me kanskje ikkje segja so mykje um ljoset frå nett Dagen i tider då skriftlærde på statsløn, universitetslærarar av ymist slag, sender ut språklege draugljos frå forfalne fyrtårn. Beste måten á læra norsk på er å leggia ned norsktopplæringi, segjer den eine, medan andre blånektar på at norsk er noko anna enn lågtysk og høgdansk.

No hev me visst kome ut um saklista, som det heitte i gamle dagar. No skal sume målfolk plent skriva dagsordenen, kva det måtte vera godt for. Ordet er so tungvint at dei fleste hev vanskar med å få det i bundi form. Men sjølv sagt, ordet saklista er både lett og lettskynleg, og då so -. Ein gong sa folk at den Vårherre gav eit embete, gav han samstundes forstand. Slik hev visst Vårherre slutta med. Forstanden svarar sjeldan til embetet når politikarar og byråkrater, stort som smått, jamt er ute i **turbulens** um dagen. I landsens lange soga hev dei aldri tronge slik turbulentens tidlegare, endå dei fekk visst fram same meinings, jamvel klårare enn alle turbulentane. I forne tider nøgde dei seg med umskifte, utsiking, uppsegjing, gjennomtrekk, hardt ver eller i verste fall iver. Eller dilikt.

Me skal ikkje slutta med klagesong, me vender heller attende til dagsens ljós - med liten fyrebokstav denne gongen. Det er ikkje berre grått dette ljoset heller, det må me sanna. Kvar dag

braglar framleis morgonskinet gjenom dimma - den heilage, høge framtid, som Arne Garborg tala um. Og som i Vergelands dagar er det ikkje grunn til å mismodast under stjernone av skort på ljospunkt i tilværet.

Nasjonalkulturar etter 1992

Frisarrådet er eit samråd for dei tri frisarkulturane, vestfrisisk, austfrisisk og nordfrisisk. I september 1989 skipa rådet til eit stort rådgjingsmøte i Aurich med talsmenn for dei tri frisiske folkegreinene saman med politikarar og fagfolk frå næringsliv og vitskap. Møtet tok opp den frie sammarknaden, «Europa 1992», og eit hovudinnslag var utgreidindi til Maarten Mourik, tidlegare nederlandsk minister for kulturelt internasjonalt samarbeid.

Etter siste nummer av bladet Nordfrisisk såg Maarten Mourik med otte på dei aukande trugs-måli både mot dei små nasjonalstatane og dei nasjonale mindretalskulturane. Han viste til kor färleg det er med ein kommersialisert kulturpolitikk, ikkje minst i fjernsynssamanheng. Mourik ottast det kulturelle mangfeldet kunde gå tapt etter 1992, og til ei slags motvekt nemndc han ein kulturell konføderasjon. Det kulturelle mangfeldet hev vore eit europeisk sermerke og ein europeisk rikdom, sa Maarten Mourik.

J. Kr.

God og rimeleg mat
får du på
Kaffistova til Ervingen
Torgegaarden, Strandkaien 2, 5000 Bergen

BUNADSØLV - POKALER - PREMIER
Vi har gaver
for alle anledninger
magnus aase A/s
gullsmed
Strandkaien 6 — Telefon *32 01 60

FANA
SPAREBANK
STOR NOK FOR DE FLESTE

Vestmannen

I april kjem ikkje «Vestmannen». Med 10 nr. i året høver det best å sløyfa påskemånaden. Me kjem att i mai.

Din lokale storbank

FOKUS Bank

E bragla - åglinta